

Sosyal Beceri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisi*

Galip YÜKSEL**

ÖZET

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerine verilen sosyal beceri eğitiminin öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine etkisi incelenmiştir.

Araştırma grubu 1995 - 1996 öğretim yılında Gazi Eğitim Fakültesi'nin çeşitli bölümlerinde öğrenim gören 66 gönüllü öğrenciden oluşturulmuştur. Araştırma deseni, ön test, son test, deney ve kontrol grup deseni olup 33 öğrenci deney, 33 öğrenci de kontrol grubuna alınmıştır.

Öğrencilerin sosyal beceri düzeyi Riggio (1986, 1989 a) tarafından geliştirilen Sosyal Beceri Envanteri ile ölçülmüştür. Elde edilen verilerin analizinde varyans analizinin özel bir hâli olan tekrarlanmış ölçümler için tek faktör üzerinden iki boyutlu varyans analizi kullanılmıştır.

Elde edilen bulgular, genel olarak sosyal beceri eğitiminin, öğrencilerin sosyal beceri düzeyini olumlu yönde etkilediği şeklindedir. Benzer şekilde, sosyal beceri eğitiminin, sosyal becerinin bir alt boyutu olarak, duyuşsal duyarlık düzeyi üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Ancak sosyal beceri eğitimi, sosyal becerinin diğer alt boyutları olan; duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal kontrol, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlık ve sosyal kontrol düzeyleri üzerinde etkili olmamıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: *Sosyal beceri, sosyal beceri eğitimi, sosyal beceri eğitim programı.*

SUMMARY: *The Effects of Social Skill Training on Social Skill Levels of University Students.*

In this research, the effects of university students social skill education on the levels of their social skill have been examined.

The study was carried out on the 66 volunteer individuals who were attending to various branches of Gazi Education Faculty during 1995 - 1996 instructional year. Design of research was based on pre-post test experiment, and control group and each group included 33 subjects.

Students social skill level was measured by means of "Social Skill Inventory" which was developed Riggio (1986 - 1989 a). Data analysis was done through two dimensional variance analysis on one factor for repeated measurements, which is a specific form of variance analysis.

In general, results showed that social skill education positively influences students' social skill level. Similarly, it was observed that social skill education has considerable effect on the level of emotional sensitivity. However, social skill education as sub dimensions of social skill, was no effective on the emotional expression, control, and social expression, sensitivity, and control.

KEY WORDS: *Social skills, social skills training, social skills training program.*

GİRİŞ

Bireyler her şeyin hızla değiştiği dünyada doğa ile etkileşimlerini sürdürürken aynı zamanda duyuşsal, sosyal ve fizyolojik gereksinmelerini gidermek zorundadır. Bu gereksinim bireylerin davranışlarının temelini oluşturmaktadır. Bireyler duyuşsal, sosyal ve fizyolojik gereksinmelerini karşılarken doğal olarak başkalarıyla etkileşim hâlinde dirler. Bu etkileşim yaşamı zenginleştirebilen ya da fakirleştirebilen âdeta sihirli bir olay olarak görülmektedir. Etkileşimi hızlandıran değişkenler arasında sosyal beceriler önemli bir yer oluşturur.

* Bu çalışma G. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Prof. Dr. Yıldız KUZGUN danışmanlığında yürütülen Doktora Tezinin özetidir ve IV. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde (1-3 Eylül 1997) bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr., Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Ana Bilim Dalı Öğretim Görevlisi.

Sosyal becerilerle ilgili literatürde çok sayıda tanıma rastlanmaktadır. Cartledge ve Milburn (1983), sosyal beceri tanımlarının çoğunda şu öğelerin ortak olduğunu belirtmektedirler: (1) başkalarının olumlu tepkiler vermesine yol açacak ve olumsuz tepkileri engelleyecek, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılacak, sosyal olarak kabul edilebilir olan öğrenilmiş davranışlar olarak sosyal beceriler, (2) çevrede etki bırakan, hedefe yönelik davranışlar olarak sosyal beceriler, (3) duruma özgü ve sosyal içeriğe göre değişen sosyal beceriler ve (4) hem belirli gözlenebilir davranışlar, hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeler içeren davranışlar olarak sosyal beceriler.

Çok yönlü bir yapı olarak görülen sosyal becerilerin anlamı üzerinde sıralanan bu genellemeleri geçerli sayarak şöyle bir tanım yapılabilir. Başkalarından olumlu tepkiler getirecek ve olumsuz tepkilerin gelmesini önleyecek, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılan, sosyal açıdan kabul edilebilir, çevrede etki bırakan, hedefe yönelik, sosyal içeriğe göre değişen, hem belirli gözlenebilir hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren ve öğrenilebilir davranışlardır. Bu davranışlar sosyal bilgiyi alma, çözümleme, anlama ve uygun tepkide bulunmayı kapsar.

Günlük yaşamda sosyal becerilerin ortaya konması oldukça önemlidir. Ancak bazı durumlarda birey sosyal beceri davranışını sergilemede başarısızlıklarla karşılaşabilir. Kişiler arası ilişkilerde sosyal beceri davranışlarının sergilenmesindeki başarısızlık nedenleri çeşitlidir, bunlardan bazıları: (1) Davranış kazanımı ve/veya öğrenilmesinin yetersizliği, (2) belirli durumlarda becerinin kullanımının olmaması ve (3) durumsal değişkenlerin pekiştirmeyi etkilemesidir (Kelly, 1982).

Literatürde sosyal becerinin ne olduğu, nasıl ölçüleceği ile ilgili görüşlerin yanında, sosyal beceri eğitimi programının uygulandığı ve bunun etkili olacağı varsayımını destekleyen yurt dışında çok sayıda araştırma vardır (Cartledge ve Milburn, 1983). Bunlar arasında; Rose (1982), Henderson ve arkadaşları (1983), Clements ve diğerleri (1984) Anderson (1985), Gormally ve diğerleri (1988), Deffenbacher (1988), Riggio ve arkadaşları (1989 b), Bukeley ve arkadaşları (1990), Argyle ve Luou Lu (1990), Cavel, (1990) Verduyn ve arkadaşları (1990) Vaughn ve Lancelotta (1990), Jupp

ve Griffiths (1990), Reed (1994), Monti ve arkadaşları (1994), Stravynski ve arkadaşları (1994) ve Albano ve diğerleri (1995) sayılabilir.

Sosyal beceri konusunda Türkiye'de sınırlı çalışmalar yapılmıştır. Özellikle, bir bütün olarak üniversite öğrencilerine yönelik sosyal beceri eğitimi ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak sosyal becerileri oluşturan atılganlık, empati, kendini ayarlama, kızgınlık gibi konularda bazı çalışmalar yapılmıştır. Bunlar arasında; Acar (1980), Aydın (1985), Dökmen (1986), Bacanlı (1990), Coşkuner (1994), Akkök (1996), Bilge (1996), Korkut (1996) sayılabilir.

Toplumda yaşayan her bireye, sosyal becerilere ilişkin eğitim vermekte yarar görülebilir; ancak belirli mesleklerde çalışanlar için söz konusu eğitim özel bir önem taşır. Kişilerin meslekî yaşamlarında karşılaştıkları olumsuzlukları önlemek için öğretim kurumlarında sosyal beceriler öğretilir. İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında öğrencilere eğitimde psikolojik hizmetler çerçevesinde verilecek sosyal beceri eğitimi onların kişiler arası ilişkilerini geliştirebilir.

Bu çalışmada "sosyal beceri eğitimi", bireylerin sosyal bilgiyi alma, çözümleme, anlama ve uygun tepkileri geliştirmelerinde yardımcı olacak davranışların kazandırılmasını amaçlayan ve çoğunluğu davranışçı yaklaşımı içeren eğitim biçimi olarak ele alınmıştır. Çalışmada, bu anlayışla yürütülen sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri üzerinde etkili olup olmadığı sorusuna yanıt aranmıştır.

Denenceler

Bu çalışmada, aşağıda belirtilen denencelerin doğruluğu incelenmiştir.

1. Sosyal beceri eğitimi programına katılan üniversite öğrencilerinin genel olarak sosyal beceri düzeyleri, bu programa katılmayan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine göre daha yüksektir.

2. Sosyal beceri eğitimi programına katılan üniversite öğrencilerinin, sosyal becerinin alt boyutları olan; (a) duyuşsal anlatımcılık, (b) duyuşsal duyarlık, (c) duyuşsal kontrol, (d) sosyal anlatımcılık, (e) sosyal duyarlık ve (f) sosyal kontrol düzeyleri bu programa katılmayan öğrencilerinkinden daha yüksektir.

YÖNTEM

Denekler

Araştırma 1995 - 1996 Öğretim yılında Gazi Eğitim Fakültesi'ne bağlı beş bölümde okuyan öğrencilerden sıralamada sosyal beceri puanı düşük 66 gönüllü öğrenci üzerinde yapılmıştır. Adı geçen Fakültede bulunan tüm bölümler arasından seçkisiz örneklem yöntemi ile beş bölüm belirlenerek, bu bölümlerin ikinci ve üçüncü sınıflarında okuyan öğrencilere SBE uygulanmıştır. Uygulama sonucu SBE'den elde edilen toplam puan dikkate alınarak sıralamada düşük puan alanlar, en düşük puan olan 169'dan başlanılmak üzere 80 kişilik bir grup oluşturulmuştur. 81. öğrencinin toplam puanı ise 332'dir. Bu grup daha sonra kendi arasında seçkisiz örneklem yöntemi ile 20 kişilik dört gruba ayrılmıştır.

Gruplar daha sonra seçkisiz örneklem yöntemi ile iki kontrol ve deney grubu olmak üzere adlandırılmıştır. Deney ve kontrol gruplarını oluşturan öğrencilerin 46'sı kız 34'ü erkek öğrencidir.

Deney gruplarına katılan yedi öğrenci çeşitli nedenlerle uygulama programlarına katılamamıştır. Bu nedenle kontrol grubundan da deney grubuna katılmayan öğrencilerin SBE Ön test puanlarına yakın puan almış olan yedi öğrenci uygulamadan çıkartılmıştır. Sonuçta deney ve kontrol grupları 33 olmak üzere toplam 66 öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır. Bu öğrencilerin 44'ü kız 22'si erkektir. Oluşturulan grupların SBE'nin ön test uygulamasından almış oldukları puanlara Levene's Testi uygulanmış, deney ve kontrol grubundaki gözlemlerin aynı varyansa sahip evrenden gelmesi varsayımı test edilmiştir. Elde edilen veriler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1 - Öğrencilerin SBE'nin Ön Ölçümünden Aldıkları Puanların Ortalama, Standart Sapma ve F Değeri

Gruplar	Uygulama	n	\bar{x}	Ss	F
Deney	Ön Test	33	265.3939	36.234	.411
Kontrol	Ön Test	33	274.9797	28.995	p>0.05

Verilerin analizinde deney ve kontrol gruplarının SBE'nin ön testinden aldıkları puanları üzerinden hesaplanan F değerinin .05 düzeyinde önemli olmadığı bulunmuştur. Yani deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin eşit varyansa sahip evrenlerden geldikleri görülmüştür.

Ölçme Aracı

Bu çalışmada, Riggio (1986, 1989 a) tarafından geliştirilen Social Skills Inventory (SSI)'nin Türkçeye uyarlanmış şekli olan Sosyal Beceri Envanteri (SBE) kullanılmıştır.

SBE 90 madde ve altı alt ölçekten oluşan bir ölçme aracıdır. Alt ölçekler; (1) duyuşsal anlatımcılık, (2) duyuşsal duyarlık, (3) duyuşsal kontrol, (4) sosyal anlatımcılık, (5) sosyal duyarlık ve (6) sosyal kontrol olarak adlandırılmaktadır.

Her bir alt ölçek 15 maddeden oluşmaktadır. Envanterdeki maddelere beşli Likert tipi bir cevaplama anahtarı hazırlanmıştır. Anahtarda en düşük puan bir en yüksek puan ise beştir. Bir kişi envanterin bütününden toplam puan olarak en düşük 90, en yüksek ise 450 puan alabilir. Alt ölçeklerin her birinden ise en az 15 en çok 45 puan alınabilmektedir.

Sosyal Beceri Envanteri'nin Türkçe'ye Uyarlanması

SSI öncelikle araştırmacı ve İngilizce'yi kullanma deneyimi olan, alandan üç kişi tarafından ayrı ayrı Türkçe'ye çevrilmiştir. Sonra bu çeviriler araştırmacı tarafından karşılaştırılmış ve uyumsuzluklar gerek tartışma yoluyla, gerekse diğer kişilerle görüşülerek giderilmiştir.

Geçerlik çalışmaları: Riggio (1986, 1989 a) yurt dışında yapmış olduğu geçerlik çalışmalarında çeşitli ölçme araçlarını kriter olarak kullanmıştır. Bu araçlar 149 lisans öğrencisine değişik zamanlarda birlikte uygulanmış ve SSI'nin sosyal becerileri ölçebilecek nitelikte olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

Benzer Ölçekler Geçerliği için 1974 yılında Synder tarafından geliştirilen ve Bacanlı (1990) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Kendini Ayarlama Ölçeği (KAÖ) kullanılmıştır. İngilizce ve Tarih Bölümü ikinci sınıf öğrencilerine SBE ve KAÖ birlikte uygulanmıştır. Her iki ölçekten elde edilen puanlar arasında .63 (n = 37) korelasyon bulunmuştur. SBE'nin alt ölçekleri ile KAÖ puanları arasındaki korelasyon değerleri ise -.21 ile .57 arasında değişmektedir (Yüksel, 1998).

Güvenirlilik Çalışmaları: Yurt dışında SSI'nin güvenirliliğini bulmak için testin tekrarı ve Cronbach Alpha yöntemi ile iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. İki hafta ara ile yapılan testin tekrarı yöntemi ile 40 kişiye uygulama yapılmıştır. Toplam puandan elde edilen güvenirlilik katsayısı $r=.94$ olarak bulunmuştur. Alt ölçeklerden elde edilen güvenirlilik katsayıları ise .81 ile .96 arasında değişmektedir. Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısının hesaplanması ile elde edilen alt ölçek puanı güvenirlilik katsayıları $r=.62$ ile .87 arasında bulunmuştur (Riggio 1986, 1989 a).

Türkiye'de yapılan güvenirlilik çalışmasında SBE, 53 üniversite öğrencisine dört hafta ara ile iki kez uygulanmış ve testin tekrarı yöntemi ile hesaplanan toplam puana ilişkin güvenirlilik katsayısı tüm ölçek için $r=.92$ bulunmuştur. Alt ölçeklerden elde edilen güvenirlilik katsayıları ise .80 ile .89 arasında değişmiştir.

182 öğrenciye uygulanan SBE'nin toplam puana ilişkin iç tutarlılık (Cronbach alpha) katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Alt ölçeklere göre elde edilen iç tutarlılık katsayıları ise .56 ile .82 arasında değişmektedir (Yüksel, 1998).

İşlem Yolu

Sosyal becerileri öğrencilere kazandırmak için araştırmacı tarafından deney gruplarına dokuz hafta süre ile haftada yaklaşık 1.5 ile 2 saat süren oturumlarla "sosyal beceri eğitimi" verilmiştir. Her oturumun yaklaşık 30 dakikası yapılandırılmış anlatıma, model ve örnek göstermeye dayalı eğitim durumunu, yaklaşık bir saati ise, etkileşim ve yaşantıya dayalı eğitim durumunu içermektedir.

Deney grubuna verilen eğitimde ağırlıklı olarak davranışçı yaklaşım benimsenmesine rağmen karma bir eğitimidir. Sosyal beceri eğitimi programı insan ilişkileri ve etkin iletişimi hedef alan eğitim odaklı, bilgilendirme, model izlenmesi, rol oynama, davranışla ilgili geri bildirim verme, pratik yapma ve etkileşime ağırlık veren bir programdır.

Program hazırlanırken Türkçe ve İngilizce literatür taraması yapılmış ve sosyal beceriler ve ilgili yapıları kazandırmayı hedefleyen ve çeşitli isimlerle anılan eğitim programlarından sentez yapılmaya çalışılarak geliştirilmiştir. Yararlanılan kaynaklar arasında; Acar (1980),

Goldstein (1981), Combs ve Lahey (1981), De Vito (1992), Hagemon (1995), Cüceloğlu (1995) sayılabilir.

Sosyal Beceri Eğitim Programı oturumlarında yer alan etkinlikler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2 – Sosyal Beceri Eğitimi Programında Yer Alan Etkinlikler

Oturum	Etkinlik
	Tanışma
II.	Akılci-Duygusal Psikolojik Danışma Yaklaşımının insan doğası ve kaygıya bakış açısı
III.	(1) Övme ve Destekleme, (2) Sen Dili - Ben Dili
IV.	(1) Aşağı Bastırma, (2) Pasif-saldırgan davranış
V.	(1) Suçluluk duymadan hayır diyebilmek, (2) Sözsüz konuşma
VI.	(1) Aktif dinleme, (2) Doğru anlaşılacak bir duygunun geri iletimi
VII.	(1) Sözel olmayan mesajları anlama
VIII.	(1) Kendini ayarlama
IX.	(1) Kazanılan yaşantıların günlük yaşamdaki etkisinin tartışılması, (2) Testin tekrarı

Verilerin Çözümlemesi

Öğrencilere verilen eğitimin öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini yükseltmede etkili olup olmadığını SBE'nin deney ve kontrol gruplarına ön-test ve son-test olarak uygulanmasından almış oldukları puanlar araştırma deseni gereği iki parçalı desene uygun olarak geliştirilmiş olan tekrarlanmış ölçümler için tek faktör üzerinden iki boyutlu varyans analizi (Ferguson, 1989) uygulanarak çözümlenmiştir. Tekrarlanmış ölçümler için iki boyutlu varyans analizinde farklı koşullarda tekrarlanmış ölçümlerin tümü aynı anda işleme alınır. Sonuçta üç ayrı F değerine ulaşılır. Satır etkisi, sütun etkisi ve satır - sütun ortak etkisine ilişkin etki. Verilerin analizinde SPSS for Windows istatistik programı kullanılmıştır. Araştırmada istatistiksel önemlilik düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın birinci denencesi "Sosyal Beceri Eğitimi programına katılan üniversite öğrencilerinin genel olarak sosyal beceri düzeyi, bu programa katılmayan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinden daha yüksektir." şeklinde ifade edilmişti. Tablo 3'de bu denence ile ilgili veriler sunulmuştur.

Tablo 3 – Deney ve Kontrol Gruplarının SBE Ön test ve Son test Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F
Gruplar arası	122739.50	65		
Grup (Deney-Kontrol)	718.67	1	718.67	.38
Hata	122020.88	64	1906.58	
Gruplar içi	45395	66		
Ölçüm (Ön test-Son test)	11799.27	1	11799.27	28.07*
Ölçüm X Grup	6693.94	1	6693.94	15.93*
Hata	26901.79	64	420.34	
Toplam	168134.50	131		

*p < .05

Tablo 3’de görüldüğü gibi, deney ve kontrol gruplarının SBE ön test ve son test puanlarına uygulanan varyans analizi sonuçlarına göre, gruplar arasındaki farklar önemli bulunmamıştır. Ölçümler arasındaki farklar ise ($F = 28.07$) .05 düzeyinde önemlidir. Benzer şekilde etkileşime ilişkin farklar da ($F = 15.93$) .05 düzeyinde önemli bulunmuştur. Bu bulgunun araştırmanın birinci denencesini destekleyici bir kanıt olduğu söylenebilir. Bir başka ifadeyle sosyal beceri eğitimi programına katılan üniversite öğrencilerinin genel olarak sosyal beceri düzeyi, bu programa katılmayan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinden daha yüksek bulunmuştur.

Bu denenceyi kurarken şu sayıltıdan hareket edilmiştir: Bireyler bir sosyal beceriyi daha önce çeşitli nedenlerle öğrenememiş olabilir. Bunlardan biri, bireyin bir beceriyi, davranışı göstermekten korkması ve/veya kaygı duyarak yapmaması; diğeri ise bireyin o beceriyi öğrenmek için yeterince fırsata sahip olmaması. Goldstein (1981), sosyal beceri eğitimi programının kişiler arası sosyal beceri problemi olanların yanında uygun olmayan sosyal davranışlarla ilgili bilişsel değerlendirmelerin değiştirilmesi amacıyla da düzenlenebileceğini belirtmektedir; çünkü, zayıf sosyal beceri çok sayıda faktörün sonucu olarak görülmektedir. Bu faktörlerden bazıları, olumsuz benlik değerlendirmesi, kaygı ve sosyal normlarla ilgili yetersiz bilgidir.

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin sosyal becerileri sergilemesindeki engeller öğrenme eksikliği ve rasyonel olmayan bilişsel değerlendirmelerin sonucu olarak alınmıştır. Bu varsayım doğrultusunda sosyal beceri eğitim programı hazırlanmıştır. Eğitim programına katılan öğrencilerin bu program sürecinde özellikle Ellis’in ABC modeline büyük ilgi gösterdikleri gözlen-

miştir. Bu gözlem de yukarıdaki varsayımı destekler niteliktedir. Bunun yanısıra öğrencilerin, kendini ifade eden bireyin özellikleri, aktif dinleme ve konuşma sürecinde “sen dili” ve “ben dili” gibi alıştırımlara ilgi gösterdikleri görülmüştür. Bu gözlem sonucu da öğrencilerin bu kuralları önceden öğrenmediğini ya da bu konularda yetersiz bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki, öğrencilerin sosyal becerileri sergilemelerindeki engeller; öğrenme eksikliği ve rasyonel olmayan bilişsel değerlendirmeler ile açıklanabilir.

İlgili literatürde de bu sonuçları destekler bulgulara rastlanmaktadır. Sosyal beceri eğitiminin bireyin sosyal beceri düzeyine etkisi ile ilgili bulgular, Gresham ve Nagle (1980), Rose (1982), Anderson (1985), Deffenbacher (1988-1995), Verduyn ve arkadaşları (1990), Vaughn ve Lancelotta (1990), Jupp ve Griffiths (1990), Reed (1994) Albano ve diğerleri (1995)’in bulguları ile tutarlı bulunmuştur. Acar (1980) ve Aydın’ın (1985) ülkemizde yaptığı araştırmalarla da bu bulgular tutarlı bulunmuştur.

İkinci denence ise, “Sosyal beceri eğitimi programına katılan üniversite öğrencilerinin, sosyal becerinin alt boyutları olan; (a) duyuşsal anlatımcılık, (b) duyuşsal duyarlık, (c) duyuşsal kontrol, (d) sosyal anlatımcılık, (e) sosyal duyarlık ve (f) sosyal kontrol düzeyleri bu programa katılmayan öğrencilerinkinden daha yüksektir” olarak ifade edilmiştir.

Araştırmanın 2-a denencesinin sınanması sonucunda deney ve kontrol gruplarının SBE’nin duyuşsal anlatımcılık alt ölçeğinin ön ve son ölçümlerinden aldıkları puanlar arasında önemli bir farklılık görülmemiştir. Tablo 4’de görüldüğü gibi deney ve kontrol grupları arasındaki farklar önemli bulunmamıştır.

Tablo 4 – Deney ve Kontrol Gruplarının SBE'nin Duyuşsal Anlatımcılık Alt Ölçeği Ön test ve Son test Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F
Gruplar arası Grup (Deney-Kontrol)	3939.7	65		
Hata	98.45	1	98.45	1.64
Gruplar içi Ölçüm (Ön test-Son test)	9606	64	60.02	
Hata	3841.27	66		
Ölçüm X Grup	5369.48	1	5396.48	84.70*
Hata	132	1	132	2.07
Hata	4077.52	64	63.71	
Toplam	13545.7	131		

*p < .05

Ölçümler arasındaki farklar ise .05 düzeyinde önemlidir. Ancak, etkileşime ilişkin fark ise önemli görülmemiştir. Bu bulgu araştırmanın 2-a denencesini desteklememektedir.

Araştırmanın 2-b denencesinin sınanması sonucunda deney ve kontrol gruplarının SBE'nin duyuşsal du-

yarlık alt ölçeğinin ön ve son ölçümlerinden aldıkları puanlar arasında önemli bir farklılık görülmüştür.

Tablo 5'de görüldüğü gibi, deney ve kontrol gruplarının SBE'nin duyuşsal duyarlık alt ölçek ön-test ve son test puanlarına uygulanan varyans analizi sonuçlarına göre, gruplar arasındaki farklar önemli bulunmamıştır.

Tablo 5 – Deney ve Kontrol Gruplarının SBE'nin Duyuşsal Duyarlık Alt Ölçeği Ön test ve Son test Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F
Gruplar arası Grup (Deney-Kontrol)	10526.97	65		
Hata	170.45	1	170.45	1.05
Gruplar içi Ölçüm (Ön test-Son test)	2540.99	64	161.82	
Hata	10356.52	66		
Ölçüm X Grup	960.12	1	960.12	50.06*
Hata	353.45	1	353.45	18.43*
Hata	1227.42	64	19.18	
Toplam	13067.96	131		

*p < .05

Ölçümler arasındaki farklar ise (F=50.06) .05 düzeyinde önemlidir. Etkileşime ilişkin farkta .05 düzeyinde önemli bulunmuştur. Bu bulgunun araştırmanın 2-b denencesini destekleyici bir kanıt olduğu söylenebilir. Bir başka ifadeyle, sosyal beceri eğitimi programına katılan üniversite öğrencilerinin sosyal becerinin bir alt boyutu olarak duyuşsal duyarlık düzeyleri, bu programa katılmayan öğrencilerin duyuşsal duyarlık düzeylerinden daha yüksek olarak görülmüştür.

Araştırmanın 2-c denencesinin incelenmesi için deney ve kontrol gruplarının SBE'nin duyuşsal kontrol alt

ölçeğinin ön ve son ölçümlerinden aldıkları puanlar arasında önemli bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 6'da görüldüğü gibi deney ve kontrol gruplarına ilişkin farklar önemli bulunmamıştır. Benzer şekilde ölçümler arasındaki farklar (F = .21) ve etkileşime ilişkin farklar da (F = .65) önemli görülmemiştir. Bu bulgulara göre deney grubu ile kontrol grubu arasında önemli bir fark meydana gelmediği görülmüştür. Bu bulgu, araştırmanın 2-c denencesini desteklememektedir.

Tablo 6 – Deney ve Kontrol Gruplarının SBE'nin Duyuşsal Kontrol Alt Ölçeği Ön test ve Son test Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F
Gruplararası Grup (Deney-Kontrol)	3740	65		
Hata	56.03	1	56.03	.97
Gruplar içi Ölçüm (Ön test-Son test)	3683.97	64	57.56	
Hata	5302.99	66	17.45	.21
Ölçüm X Grup	17.45	1	17.45	.21
Hata	53.45	1	53.45	.65
Toplam	5232.09	64	81.75	
Toplam	9042.99	131		

*p < .05

Araştırmanın 2-d denencesinin incelenmesi için deney ve kontrol gruplarının SBE'nin sosyal anlatımcılık alt ölçeğinin ön ve son ölçümlerinden aldıkları puanlar arasında önemli düzeyde bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 7'de görüldüğü gibi deney ve kontrol gruplarına ilişkin farklar önemli bulunmamıştır. Ölçümler arasındaki farklar ise (F=28.59) .05 düzeyinde önemlidir. Ancak etkileşime ilişkin F değeri önemli görülmemiştir. Bu bulgu araştırmanın 2-d denencesini desteklememektedir.

Tablo 7 – Deney ve Kontrol Gruplarının SBE'nin Sosyal Anlatımcılık Alt Ölçeği Ön test ve Son test Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F
Gruplararası Grup (Deney-Kontrol)	10806	65		
Hata	182.01	1	182.01	1.10
Gruplar içi Ölçüm (Ön test-Son test)	10624.15	64	166	
Hata	2359.49	66	704.73	28.59*
Ölçüm X Grup	704.73	1	704.73	28.59*
Hata	77.28	1	77.28	3.14
Toplam	1577.48	64	24.65	
Toplam	13165.49	131		

*p < .05

Araştırmanın 2-e denencesinin incelenmesi için deney ve kontrol gruplarının SBE'nin sosyal duyarlık alt ölçeğinin ön ve son ölçümlerinden aldıkları puanlar arasında önemli düzeyde bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 8'de görüldüğü gibi deney ve kontrol gruplarına ilişkin farklar önemli bulunmamıştır. Ölçümler arasındaki farklar ise (F=36.58) .05 düzeyinde önemlidir. Ancak, etkileşime ilişkin F değeri önemli görülmemiştir. Bu bulgu araştırmanın 2-e denencesini desteklemektedir.

Tablo 8 – Deney ve Kontrol Gruplarının SBE'nin Sosyal Duyarlık Alt Ölçeği Ön test ve Son test Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F
Gruplararası Grup (Deney-Kontrol)	8639.49	65		
Hata	270.61	1	270.61	2.07
Gruplar içi Ölçüm (Ön test-Son test)	30575	66	130.76	
Ölçüm X Grup	1099.70	1	1099.70	36.58*
Hata	34.01	1	34.01	1.13
Hata	1923.79	64	30.58	
Toplam	39214.49	131		

*p < .05

Araştırmanın 2-f denencesinin incelenmesi için deney ve kontrol gruplarının SBE'nin sosyal kontrol alt ölçeğinin ön ve son ölçümlerinden aldıkları puanlar arasında önemli düzeyde farklılık görülmemiştir.

Tablo 9'da görüldüğü gibi deney ve kontrol gruplarına ilişkin farklar önemli bulunmamıştır. Ölçümler arasındaki farklar ise ($F = 81.07$).05 düzeyinde önemlidir. Ancak, etkileşime ilişkin F değeri (.33) önemli görülmemiştir. Bu bulgu araştırmanın 2-f denencesini doğrulamamıştır.

Tablo 9 – Deney ve Kontrol Gruplarının SBE'nin Sosyal Kontrol Alt Ölçeği Ön test ve Son test Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F
Gruplararası Grup (Deney-Kontrol)	2377.5	65		
Hata	22.92	1	22.92	.62
Gruplar içi Ölçüm (Ön test-Son test)	14219.5	66	36.79	
Ölçüm X Grup	7928.25	1	7928.25	81.07*
Hata	32.01	1	32.01	.33
Hata	6259.24	64	97.80	
Toplam	16597	131		

*p < .05

Araştırmada elde edilen bulguların ikinci denence içerisinde yer alan (2-b) duyuşsal duyarlık düzeyi hariç geriye kalan beş alt boyutla ilgili denenceyi desteklemediği, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin duyuşsal duyarlık düzeyinin dışında kalan; duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal kontrol, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlık ve sosyal kontrol düzeyleri arasında fark bulunmadığı görülmüştür.

Sosyal beceri eğitiminin sosyal becerilerin bir alt boyutu olan duyuşsal duyarlık düzeyine etkisi ile ilgili bulgular, duyarlık eğitim çalışma bulgularından olan Evans ve diğerleri (1978) ve Pecukonis (1990)'un bulguları ile tutarlı görülmektedir.

İkinci denenceyi kurarken sosyal beceri eğitimi programı içerisinde verilen alıştırmaların öğrencilerin duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlık, duyuşsal kontrol, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlık ve sosyal kontrol düzeylerini yükselteceği beklenmişti. Araştırmadan elde edilen bulguların, bu beklentilerden biri olan duyuşsal duyarlık dışındaki; duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal kontrol, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlık ve sosyal kontrol düzeyleri üzerinde etkili olmaması eğitim programı içerisinde yer alan bu özelliklerle ilgili alıştırmaların yetersiz olması ile açıklanabilir. Ayrıca, bu durum geleneksel okul sistemimizin doğal bir sonucu olarak da görülebilir. Çünkü, okullarımızda öğrencilere yö-

nelik olarak duyuşsal tepkileri ve düşünceleri ifade etmek, başkalarının düşüncelerini anlamaya karşı duyarlı olmak ve karşıdaki kişi ya da duruma göre kendini ayarlamak gibi alanlarda kazanılan davranışlar daha çok kuramsal kalmaktadır, yani duyuşsal eğitim ve uygulamasına yönelik çalışmalar sınırlı kalmaktadır. Böyle bir eğitim sürecinde bu ana kadar öğrenilmemiş olan duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal kontrol, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlılık ve sosyal kontrol becerileri sınırlı alıştırmalarla edinilememiş olabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal beceri eğitiminin, öğrencilerin sosyal beceri düzeyine etkisinin incelendiği bu araştırmada elde edilen bulgulara göre, sosyal beceri eğitimi programına katılan üniversite öğrencilerinin genel olarak sosyal beceri düzeyleri, bu programa katılmayan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine göre daha yüksektir. Bu da gösteriyor ki, sosyal beceri eğitiminin, üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine olumlu yönde etkisi vardır. Benzer şekilde, sosyal becerinin bir alt boyutu olarak duyuşsal duyarlılık düzeyleri üzerinde de sosyal beceri eğitiminin olumlu bir etkisi görülmüştür. Ancak sosyal becerilerin diğer alt boyutlarından olan duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal kontrol, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlılık ve sosyal kontrol düzeyleri lehinde olumlu gelişmelerin sağlanmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar aslında, beklentilere pek uygun düşmemektedir. Kesin bir yorum yapmadan önce bu boyutlarda yeni çalışmalar yapılması daha sağlıklı bir yaklaşım olabilir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre aşağıdaki öneriler yapılabilir: (1) Öğretim kademelerindeki öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmek amacıyla psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri içerisinde sosyal beceri eğitimi verilebilir, (2) temel ve ortaöğretim kademelerinde sosyal becerileri kazandırmaya yönelik paket programlar geliştirilebilir, (3) iş yaşamında kişilere sosyal beceri eğitimi verilebilir. Bu hizmet hem öğretim kademelerindeki öğrencilere hem de iş yaşamındaki öğrencilere götürülerek, onların başkalarından olumlu tepkiler almalarını sağlayacak ve olumsuz tepkilerin gelmesini önleyecek duyuşsal ve bilişsel öğeleri içeren becerileri kazanmalarına yardımcı olunabilir. Bireyin kendini gerçekleştirmesine yardımcı olabilecek bu çalışmalarla yaşam kalitesinin yükseltilmesi umulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Acar, N.V. (1980). Grupla atılma eğitiminin bireyin atılma düzeyine etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi.) Ankara: HÜSBE.
- Akkök, F. (1996). **İlköğretimde Sosyal becerilerin Geliştirilmesi, Öğretmen El Kitabı.** İstanbul. MEB yayını.
- Albano, A. M ve diğerleri, (1995). Cognitive - Behavioral group treatment for social phobia in adolescents: A Preliminary study, *Journal of Nerv - Ment - dis.* 183, 10, 649 - 656.
- Anderson, C.L. (1985). Treatment of anger: a review of the current literature, (Yayımlanmamış Doktora Tezi.) ED 273895. California B.Ü.
- Argyle, M ve Lu. L. (1990). Happiness and social skills, *Personality and Individual Difference.* 11, 12, 1255-1261.
- Aydın, G. (1985). Sosyal başarı eğitimi ile sosyal beceri eğitiminin çocuklarda öğrenilmiş çaresizlik davranışının ortadan kaldırılmasına etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara: Hacettepe Üniversitesi. SBE.
- Bacanlı, H. (1990). Kendini ayarlama becerisinin çeşitli değişkenlerle ilişkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: A.Ü.S.B.E.
- Becker, R.E ve diğerleri. (1987). **Social Skills Training Treatment for Depression.** New York: Pergamon Press.
- Bilge, F. (1996). Danışandan hız alan ve bilişsel - davranışçı yaklaşımlarla yapılan grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin kızgınlık düzeyleri üzerindeki etkileri. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: H.Ü. S.B.E.
- Bulkeley, R. and Cramer, D. (1990). Social skills training with young adolescents, *Journal of Youth and Adolescence.* 19, 5, 451 - 463.

- Cartledge, G. ve Milburn, J.F (1983). Social skills assessment and teaching in the schools, **Advances in School Psychology** (Ed. T.R. Kratochwili) London Lawrence Vol.3, 175-235.
- Cavel, T.A. (1990). Social adjustment, social performance and social skills: a tri-component model of social competence, **Journal of Clinical Child Psychology** 19, 2, 111-122.
- Clements, L.A. ve Arkadaşları. (1984). A cognitive - behavioral approach to social skills training with shy persons, **Journal of Clinical Psychology** Vol. 40. No: 3, 710 - 713.
- Combs, M.L. and Lahey, B.B. (1981). A cognitive social skills training program, **Behavior Modification**, 5, 39-60.
- Coşkuner, A.(1994). İletişim becerisini geliştirme eğitiminin işgörenlerin iletişim çatışmalarına girme eğilimlerine, yalnızlık düzeylerine ve iş doyumlarına etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: A.Ü. S.B.E.
- Cüceloğlu, D. (1995). **Yeniden İnsan İnsana**. 11. baskı. İstanbul Remzi kitapevi.
- Deffenbacher, J.L. (1988). Cognitive-relaxation and social skills treatments of anger, a year later, **Journal of Counseling Psychology**, 35,,3, 234-236.
- Deffenbacher, J.L. ve diğerleri. (1995). Fifteen-Month follow-up of social skills and cognitive-relaxation approaches to general anger reduction, **Journal of Counseling Psychology**, 42,,3, 400-405.
- De Vito, A. Joseph (1992). **The Interpersonal Communication Book**. 6 th.edition. New York. Harper Collings Publishers.
- Dökmen, Ü. (1986). Yüz ifadeleri konusunda verilen eğitiminin duygusal yüz ifadelerini teşhis becerisi ve iletişim çatışmalarına girme eğilimi üzerindeki etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: A.Ü.S.B.E.
- Evans, D.R. ve diğerleri. (1978). Micro counseling and sensitivity training with hotline workers, **Journal of Community Psychology**, 6, 139-146.
- Ferguson, G.(1989). **Statistical Analysis in Psychology and Education**. New York: Mc Graw - Hill Book.
- Goldstein, A, P.(1981). **Psychological Skill Training T.S.L. Technique**. New York: Pergamon.
- Gormally, J. ve diğerleri. (1988). Treatment of social anxious college men using cognitive counseling and skill training, **Journal of Counseling Psychology**. 28, 177 - 187.
- Gresham, F.M ve ve Nagle, R.J. (1980). Social skills training with children: responsiveness to modeling and coaching as a function of peer orientation, **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, 48, 718 - 729.
- Hagemann, G. (1995). **Motivasyon El Kitabı**. (Çvr: Göktuğ Aksan) İstanbul: Rota.
- Henderson, M. ve Holling, C. (1983). A critical review of social skills training with young offenders, **Criminal Justice and Behavior**. 10. 3, 316-341.
- Jupp, J.J and Griffiths, M.D. (1990). Self concept changes in shy, socially isolated adolescents following social skills training emphasizing role plays **Australian Psychologist**, Vol. 25 No.2.

- Kelly, J.A. (1982). **Social-Skills Training: A Practical Guide For Interventions**, New York: Springer Publishing Company Inc.
- Korkut, F. (1996). İletişim becerileri eğitiminin lise öğrencilerinin iletişim becerilerini değerlendirmelerine etkisi, **3P (Psikiyatri Psikoloji ve Psiko-farmakoloji)**, 4, 3, 191-198.
- Monti, P.M ve diğerleri. (1994). Social skills training for alcoholics: assessment and treatment, **Alcohol-Alcohol**, 29, 6, 627-637.
- Pecukonis, E.V. (1990). A cognitive / affective empathy training program as a function of ego development in aggressive adolescent females, **Adolescence**, 25, 59 - 76.
- Reed, K.M. (1994). Social skills training to reduce depression in adolescents. **Adolescence**, Vol. 29, No: 114, 293-302.
- Riggio, R.E. (1986). The assessment of basic social skills, **Journal of Personality and Social Psychology**, 51, 649-660.
- Riggio, R.E. (1989 a). **Social Skills Inventory Manual**. (Research Edition) Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Riggio, R.E. ve diğerleri (1989 b). Social Skills and empathy, **Personality and Individual Differences**, 10, 1, 93-99.
- Rose, S.R. (1982). Promoting social competence in children: a classroom approach to social and cognitive skill training, **Child and Youth Services**, 5, 3-4, 43-59.
- Stravynski, A. ve diğerleri. (1994). The treatment of avoidant personality disorder by social skills training in the clinic or in real life settings, **Canadian Journal of Psychiatry**, 39, 8, 377 - 383.
- Vaughn, S. and Lancelotta, G. (1990). Teaching interpersonal social skills to poorly accepted students: peer - pairing versus non - peer - pairing, **Journal of School Psychology**, Vol. 28, 181-188.
- Verduyn, C.M ve Diğerleri. (1990) Social skills training in schools: an evaluation study, **Journal of Adolescence**, 13, 3-16.
- Yüksel, G. (1998). Sosyal Beceri Envanterinin Türkçe'ye uyarlanması; geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, Cilt: II, Sayı: 9, S: 39-48.